

*Спеціалізованій вченій раді Д 26.007.05
у Національній академії внутрішніх справ
за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1*

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертацію Грищенка Олександра Володимировича «Використання балістичного обліку Експертної служби МВС України в розслідуванні кримінальних правопорушень», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність теми дослідження пов'язана з тим, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Гарантований Конституцією України захист прав, свобод та законних інтересів громадян покладається на державу й реалізується державними та правоохоронними органами.

Кримінальні правопорушення, вчинені з використанням вогнепальної зброї, характеризуються підвищеною суспільною небезпекою, адже посягають життя і здоров'я людини, її власність і безпеку.

Під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із використанням вогнепальної зброї, застосовуються всі необхідні засоби і методи збирання інформації. Виконання цього завдання забезпечується максимальним використанням досягнень криміналістичної техніки, криміналістичної тактики й криміналістичної методики. Важливе значення має використання можливостей криміналістичного і зокрема, – балістичного обліку Експертної служби МВС України.

Криміналістичні балістичні обліки функціонують в структурі правоохоронних органів різних держав з кінця 20-х років ХХ століття. Вагомі результати, отримані час функціонування цих обліків, довели їх високу ефективність у забезпеченні розкриття та розслідування кримінальних

правопорушень, пов'язаних із використанням вогнепальної зброї. Теоретичні та організаційно-практичні основи функціонування балістичних обліків були сформовані вченими-криміналістами. З початком XXI сторіччя розпочалися активні процеси удосконалення функціонування балістичного обліку, й нині Експертною службою МВС України за даним напрямом досягнуто ряд серйозних результатів. Однак, і сьогодні даний процес не можна вважати завершеним внаслідок активного розвитку науково-технічного прогресу, відбувається автоматизація балістичного обліку Експертної служби МВС України, що відповідає кращому досвіду іноземних держав.

Перелічені та ряд інших обставин вказують на актуальність теми дисертації О.В. Грищенка.

Дисертація виконана **відповідно до важливих наукових програм, планів, тем.** Мова йде про Перелік пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 року № 942; Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, схвалену Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015; Стратегію розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, затверджену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 року № 1023-р, і План заходів з її реалізації, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 693-р; Стратегію розвитку Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України на період до 2020 року та План заходів щодо її реалізації, затверджений наказом МВС України від 15 березня 2017 року № 229; п. 12, 14, 27 Тематику наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затверджену наказом МВС України від 11 червня 2020 року № 454; Основні напрями наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 року, протокол № 28). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної

академії внутрішніх справ від 29 червня 2000 року (протокол № 11) й уточнено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 29 вересня 2020 року (протокол № 20).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій полягає у тому, що в дисертації, на підґрунті опрацювання наукових праць з питань кримінального процесуального права, криміналістики, судової експертизи, судової балістики, аналізу вітчизняного і зарубіжного законодавства, узагальнення слідчої, судової та експертної практики, анкетування практичних працівників, поглиблено наукові знання щодо фундаментальних положень криміналістики, розроблено теоретичні положення та практичні рекомендації щодо використання балістичного обліку Експертної служби МВС України в розслідуванні кримінальних правопорушень. Автором сформульовано низку положень, висновків і пропозицій, важливих у концептуальному значенні та нових для юридичної науки, принципових для успішного правозастосування.

Достовірність отриманих наукових результатів обумовлена застосуванням як методологічної основи дослідження сукупності загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання. Обрані методи дослідження використовувалися в їх діалектичному взаємозв'язку та взаємозалежності, що забезпечило об'єктивність отриманих результатів. Достовірність отриманих результатів забезпечила належна теоретична основа дисертації, а також достатня емпірична база дослідження, що охоплює статистичні й аналітичні матеріали МВС України, Експертної служби МВС України, Національної поліції України, Офісу Генерального прокурора за 2000–2020 роки; дані, отримані внаслідок вивчення 86 кримінальних проваджень, досудове розслідування в яких за ст. 115, 121, 187, 296 КК України здійснювали протягом 2000–2020 років з використанням балістичного обліку та проведення судово-балістичної експертизи (Волинська, Дніпропетровська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Одеська області, м. Київ); результати анкетувань 109 слідчих Національної поліції України й 120

експертів Експертної служби МВС України (Вінницька, Житомирська, Закарпатська, Київська, Полтавська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Черкаська, Чернігівська області та м. Київ). Позитивно, що використано власний досвід автора, набутий під час роботи в експертних підрозділах протягом 1999–2020 років.

Правову базу дисертації становлять норми Конституції України, Кримінального процесуального кодексу України, Кримінального кодексу України, законів України, підзаконних нормативно-правових актів.

У процесі дослідження опрацьовано достатню кількість наукових, законодавчих та емпіричних джерел (список використаних джерел включає 203 найменування).

Отримані висновки відрізняються обґрунтованістю. Дослідженню проблемних питань притаманний авторський підхід, наведення переконливих аргументів під час обґрунтування власної точки зору. Слід відзначити хороший літературний стиль, легкість сприйняття матеріалу, ілюстрування теоретичних положень узагальненими результатами емпіричних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером та змістом розглянутих питань дисертація є одним із перших в Україні комплексним монографічним дослідженням щодо використання балістичного обліку Експертної служби МВС України у розслідуванні кримінальних правопорушень.

Так, відповідно до вимог наукової новизни автором уперше:

- сформульовано визначення балістичного обліку Експертної служби МВС України як складової криміналістичного обліку єдиної інформаційної системи МВС України, який об'єднує інформаційно-пошукові й інформаційно-довідкові колекції вогнепальної зброї, її елементів, куль, гільз, боеприпасів, слідів їх застосування, що ведуть з метою запобігання кримінальним правопорушенням, їх розкриття та розслідування на підставі відомостей, які можуть бути встановлені шляхом перевірки речових доказів й інших криміналістично значущих об'єктів за цим обліком і використані як доказ

факту чи обставин, що встановлюють під час кримінального провадження, а також інформаційно-довідкового забезпечення судово-експертної, науково-дослідної та навчально-методичної діяльності;

- висвітлено особливості процесу автоматизації балістичного обліку Експертної служби МВС України як складової єдиної інформаційної системи МВС України, що реалізують за допомогою багатофункціональної комплексної системи дослідження об'єктів автоматизованої бази BALSCAN, обґрунтовано, що вона відповідає сучасному рівню розвитку науки й техніки, потребам правоохоронної діяльності;

- сформовано напрями використання даних балістичного обліку в методиці розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із використанням вогнепальної зброї, а саме: під час побудови криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень; формування переліку обставин, що підлягають встановленню; розроблення типового алгоритму слідчих (розшукових) дій та інших заходів з огляду на слідчі ситуації; обрання тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій; використання спеціальних знань у цих кримінальних провадженнях; застосування заходів взаємодії слідчого з експертними підрозділами МВС України, оперативними підрозділами Національної поліції, іншими правоохоронними й державними органами; під час реалізації профілактичної діяльності в кримінальних провадженнях цієї категорії;

удосконалено:

- наукові положення щодо передумов виникнення, становлення і розвитку балістичного обліку Експертної служби МВС України, якими стали розвиток кримінальної реєстрації, криміналістики загалом й експертних установ, що забезпечують формування та ведення таких обліків;

- місце балістичного обліку в структурі криміналістичної реєстрації, що тлумачено як систему матеріальних об'єктів (баз даних, колекцій, картотек, інших способів систематизованого зберігання інформації), так і практичну реєстраційну діяльність із криміналістично значущою інформацією;

– рекомендації щодо використання балістичного обліку Експертної служби МВС України під час підготовки та проведення судово-балістичної експертизи, а саме: на стадіях попереднього й роздільного дослідження, експертного експерименту, порівняльного дослідження, оцінювання результатів, формулювання висновків та оформлення результатів проведеного експертного дослідження;

дістало подальший розвиток:

– генеза формування балістичного обліку, обумовлена розвитком предмета криміналістики, залученням для реалізації криміналістичних завдань знань з інших галузей науки та практики з метою виконання завдань розслідування кримінальних правопорушень;

– характеристика балістичного обліку в структурі криміналістичного обліку Експертної служби МВС України, який відповідно до підготовленого в межах дослідження проекту Інструкції з організації функціонування криміналістичного обліку Експертної служби МВС України належить до пріоритетних інформаційних ресурсів єдиної інформаційної системи МВС України;

– організаційно-правові засади функціонування балістичного обліку Експертної служби МВС України, відповідно до центрального рівня в Державному науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі МВС України й обласного рівня – у територіальних підрозділах – науково-дослідних експертно-криміналістичних центрах, сформованих оперативно-пошукових та інформаційно-довідкових колекцій;

– пропозиції з удосконалення кримінального процесуального законодавства України, відомчих нормативно-правових актів щодо використання балістичного обліку Експертної служби МВС України під час розслідування кримінальних правопорушень;

– рекомендації щодо використання балістичного обліку Експертної служби МВС України з метою вирішення організаційно-тактичних завдань розслідування кримінальних правопорушень.

У дисертації розкривається зміст зазначених вище положень.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях. Основні положення та висновки, сформульовані в дисертації, відображено в 13 наукових і навчально-методичних публікаціях, п'ять з яких – статті у журналах, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття в іноземному науковому виданні, три тези наукових доповідей, опублікованих за результатами участі в науково-практичних конференціях, дві статті в науково-практичних збірниках, а також два судово-балістичні довідники.

Апробація результатів дисертації відбулася належним чином, адже основні положення дисертації були оприлюднені та доповідалися на науково-практичних конференціях: «Використання сучасних досягнень науки і практики у підвищенні ефективності боротьби зі злочинністю» (Київ, 30 березня 2000 року), «Актуальні питання криміналістики» (Київ, 20 грудня 2019 року), «Актуальні проблеми кримінального права» (Київ, 20 листопада 2020 року).

Значення праці для науки і практики полягає в тому, що пропозиції здобувача впроваджено та використано в:

– законотворчій діяльності – для внесення змін і доповнень до КПК України, законопроектів від 20 вересня 2019 року № 1222-1 «Про обіг зброї» та від 6 листопада 2020 року № 4335 «Про обіг цивільної вогнепальної зброї та боєприпасів до неї» з метою вдосконалення нормативно-правової регламентації використання балістичного обліку Експертної служби МВС України в розслідуванні кримінальних правопорушень (довідка Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності від 18 січня 2021 року);

– правозастосовній діяльності:

Експертної служби МВС України – під час підготовки нормативно-правових та методичних документів, а саме: Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків Експертної служби МВС, затвердженої наказом МВС України від 10 вересня 2009 року № 390; стандарту

МВС СОУ 78-19-001:2007 «Пістолети, револьвери та інші короткоствольні пристрої несмертельної дії. Загальні технічні умови», затвердженого наказом МВС України від 29 серпня 2007 року № 325, а також проєктів нормативно-правових документів: проєкту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін та доповнень до Порядку зберігання речових доказів стороною обвинувачення, їх реалізації, технологічної переробки, знищення, здійснення витрат, пов'язаних із їх зберіганням і пересиланням, схоронності тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження», надісланого МВС до Кабінету Міністрів України 17 листопада 2020 року за № 38852/09-2020; проєкту Інструкції з організації функціонування криміналістичного обліку Експертної служби МВС України, надісланої на погодження до Департаменту юридичного забезпечення МВС України 7 червня 2018 року за № 19/8-11656; проєкту Інструкції з проведення огляду технічного стану та відстрілу вогнепальної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, газових пістолетів і револьверів в Експертній службі МВС України, надісланої на погодження до Департаменту юридичного забезпечення МВС України 7 червня 2018 року за № 19/8-11656 (акт впровадження Експертної служби МВС України від 13 січня 2021 року);

Департаменту інформатизації МВС України – під час підготовки проєктів нормативно-правових і нормативно-технічних документів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування криміналістичного обліку єдиної інформаційної системи МВС та впровадження функціональної підсистеми єдиної інформаційної системи МВС «Єдиний реєстр зброї» (акт впровадження від 20 січня 2021 року);

Головного слідчого управління Національної поліції України – для вдосконалення досудового розслідування кримінальних правопорушень, учинених із використанням вогнепальної зброї (акт впровадження від 21 січня 2021 року);

– освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Розслідування окремих видів кримінальних правопорушень», підвищення кваліфікації експертів Експертної служби МВС України, слідчих, дізнавачів, інспекторів-криміналістів Національної поліції та інших категорій практичних працівників, підготовки навчально-методичних праць (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 10 лютого 2021 року).

Подані здобувачем відомості засвідчуються у додатках до дисертації.

Зміст дисертації. Заслугує схвалення структура дисертації, в якій у логічній послідовності від загального до окремого, у межах трьох розділів, які охоплюють вісім підрозділів, висвітлюються визначені питання. Загальний обсяг дисертації становить 395 сторінок, із них основний текст – 174 сторінки.

Перший розділ дисертації присвячений формуванню теоретичних засад використання балістичного обліку Експертної служби МВС України в розслідуванні кримінальних правопорушень.

Зокрема, розкривається генеза використання балістичного обліку Експертної служби МВС України в розслідуванні кримінальних правопорушень (підрозділ 1.1.), висвітлюється стан наукових досліджень питань використання балістичного обліку Експертної служби МВС України в розслідуванні кримінальних правопорушень (підрозділ 1.2).

Другий розділ дисертації розкриває поняття та організаційно-правові засади функціонування балістичного обліку Експертної служби МВС України.

Охарактеризовано балістичний облік у структурі криміналістичного обліку Експертної служби МВС України (підрозділ 2.1), визначені організаційно-правові засади функціонування балістичного обліку Експертної служби МВС України (підрозділ 2.2), розкрито процеси автоматизації балістичного обліку Експертної служби МВС України (підрозділ 2.3).

Третій розділ дисертації присвячений формуванню напрямів використання балістичного обліку Експертної служби МВС України в розслідуванні кримінальних правопорушень.

Розкрито: використання балістичного обліку Експертної служби МВС України під час вирішення організаційно-тактичних завдань розслідування кримінальних правопорушень (підрозділ 3.1), використання балістичного обліку Експертної служби МВС України під час проведення судово-балістичних експертиз (підрозділ 3.2), використання балістичного обліку Експертної служби МВС України в методиці розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із використанням вогнепальної зброї (підрозділ 3.3.).

На звершення кожного підрозділу у дисертації формуються обґрунтовані та лаконічні висновки. Заслужовують схвалення узагальнені висновки, які є логічним підсумком зробленої роботи.

Проведене здобувачем дослідження є **завершеним**, його вивчення дозволяє зробити висновок про належний рівень проведеного дослідження, за результатами якого сформовані теоретичні положення, пропозиції до законодавства, практичні рекомендації, що розкривають зміст використання балістичного обліку Експертної служби МВС України в розслідуванні кримінальних правопорушень.

Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам.

Анотеза дисертаційного дослідження достатньо ґрунтовно розкриває його зміст і надає повне уявлення про наукову цінність і практичну значущість праці. Зміст анотези та основних положень дисертації є **ідентичними**.

Вивчення змісту дисертації свідчить і про окремі **зауваження**, на які здобувачу слід звернути увагу. Зокрема:

1. Характеризуючи наукову новизну, у рубриці «дістало подальший розвиток», здобувач зазначає про формування «рекомендацій щодо використання балістичного обліку Експертної служби МВС України з метою вирішення організаційно-тактичних завдань розслідування кримінальних правопорушень». Під час прилюдного захисту дисертації, слід конкретизувати зміст вказаних рекомендацій.

2. У підрозділі 3.1 «Використання балістичного обліку Експертної служби

МВС України під час вирішення організаційно-тактичних завдань розслідування кримінальних правопорушень» автор вказує, що в умовах сьогодення необхідно врегулювати в КПК України інститут криміналістичного, зокрема балістичного, обліку; удосконалити порядок взаємодії слідчого й підрозділів Експертної служби МВС України під час перевірки об'єктів; урегулювати процесуальний статус речових доказів – об'єктів реєстрації в масивах балістичного обліку та ін. Вказані висновки обґрунтовані проведенними в дисертації теоретичними та емпіричними дослідженнями. Однак, варто зупинитися на питанні: що ж конкретно пропонує здобувач для вирішення окреслених проблемних питань?

3. Здобувач підсумовує, що ним «запропонований поетапний підхід до комплексного дослідження речових доказів у кримінальних провадженнях, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї, сприятиме їх ефективному розкриттю та розслідуванню» (стор. 144 дисертації). Варто було б розкрити зміст вказаного «поетапного підходу до комплексного дослідження зброї, куль, гільз, інших об'єктів зі слідами зброї».

4. На думку опонента, здобувачу доцільно було б ґрунтовніше дослідити досвід іноземних держав щодо використання криміналістичних балістичних обліків у розслідуванні кримінальних правопорушень. Вбачається, що є пропозиції, які варто долучити до вітчизняної практики.

Однак, підсумовуючи викладене вище, слід зауважити, що вказані зауваження водночас підкреслюють актуальність досліджуваної проблематики, мають дискусійний характер та **не впливають** на позитивне враження від рецензованої наукової праці.

ВИСНОВОК

Дисертація «**Використання балістичного обліку Експертної служби МВС України в розслідуванні кримінальних правопорушень**», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, вирішує важливе наукове завдання.

Дисертація є актуальною, завершеною, самостійною, має теоретичне і практичне значення, ряд положень наукової новизни. Робота відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567, а її автор **Грищенко Олександр Володимирович** заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук із зазначеної спеціальності.

Офіційний опонент:

**Професор кафедри публічного і приватного права
Київського університету імені Бориса Грінченка,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України**

03 . 03 . 2021 року

Ганна ВЛАСОВА

засвідчено
прод. Грищенко / Л.О. Бунівина
03.03.2021р.
[Signature]